

Toespraak 23 maart 2019

‘De mensen van het boek.’ Wie zijn dat?

Volgens de Koran zijn de mensen van het boek, degenen die heilige boeken hebben ontvangen en toepassen. Ze worden ook wel omschreven als ‘volgelingen van een eerdere openbaring’.

Maar de term ‘mensen van het boek’ bestond al voor het ontstaan van de islam. Er werden de Joden en christenen mee bedoeld: zij aan wie de waarheid van God is onthuld.

De uitdrukking mensen van het boek heeft dus betrekking op de 3 monotheïstische godsdiensten: het geloof in één god. Voor de joden Adonai (de Naam), voor de christenen God, de vader van Jezus en voor de moslims Allah. Voor elk van de drie de enige ware.

We hebben zojuist gehoord dat Jezus in de synagoge leest uit de Tenach, de Hebreeuwse bijbel. In het Evangelie wordt keer op keer verwezen naar de Tenach. In de Koran is sprake van het beste uit Taura (Torah) en Indjiel (Evangelie). Zo lezen we daar (soera 10, vers 94): ‘Maar als jij in twijfel verkeert over wat Wij naar jou hebben neergezonden vraag dan naar hen die het boek al van voor jouw tijd lezen.’ Er kan dus advies ingewonnen worden bij ‘de mensen van het boek’, de joden en christenen.

In Bijbel en Koran staan parallele verhalen, teksten met een verzoenende tendens en gemeenschappelijke waarden. Rabbi Hillel antwoordde op de vraag van een student: ‘Wat jij niet wilt dat jouw geschiedt, doe dat ook niet aaneen ander. Dat is de hele Tora.’

Dat is waar het om gaat in Bijbel en Koran: rechtvaardigheid, barmhartigheid, vrede.

God openbaart zich in deze geschriften aan de mens; niet zomaar vrijblijvend, maar met een opdracht: sticht een humane wereld, een goede en rechtvaardige samenleving met zorg en respect voor elkaar; deze wereld omgekeerd.

Dat gaat niet vanzelf. Het is een blijvende en niet aflatende opdracht: een weg ten leven.

Hoe doen we dat in deze complexe multiculturele wereld? Hoe kunnen we samenleven met ‘andersdenkenden of andersgelovigen’? Hoe kunnen we er samen voor zorgen dat niet de verschillen en strijdpunten de boventoon voeren, maar juist de overeenkomsten.

Hoe kunnen we bij elkaar te rade gaan en op basis van gelijkwaardigheid de dialoog beginnen?

Een week geleden werd er een terroristische aanslag gepleegd op 2 moskeeën in Christchurch. Vijftig mensen verloren hierbij het leven, vierendertig raakten gewond en velen blijven achter met een levenslang trauma. Een man met extreemrechtse ideeën eigent zich deze levens toe...

De taal die de afgelopen 10 jaar scherper is geworden; het creëren van ‘wij tegenover zij’, de verwijten van het westen richting de hele moslimwereld, de verwijten van de islamitische wereld richting het westen. Hoe dit te stoppen?

De bevolking van Christchurch is diep geschokt. Deze aanslagpleger vertegenwoordigt niet hun gedachtengoed. Scholieren uit heel Christchurch dansten gezamenlijk uit eerbetoen voor de slachtoffers Haka`s, de ceremoniële dansen van de Maori`s. Het verdriet en de saamhorigheid van deze jonge mensen bezorgden mij letterlijk kippenvel...

Ook Joden hebben te maken met 'wij tegenover zij', met als gevolg toenemende maatregelen om hen te beschermen.

Het CIDI, het Centrum Informatie en Documentatie Israël, rapporteert een toename van antisemitisme in Nederland en elders in Europa.

Op zondag 17 maart vond er een vredesmanifestatie plaats op de Dam in Amsterdam.

Opperrabijn Binyomin Jacobs zei bij die gelegenheid:

'We zullen tot actie over moeten gaan, elkaar ontmoeten, elkaar begrijpen en elkaar vinden in hetgeen we gemeen hebben.... Terwijl we tegelijkertijd respecteren dat ieder zichzelf blijft. Ons Nederland is gezegend met een rijke culturele samenleving. Eenheid in diversiteit. Dat mogen we koesteren.'

In de Volkskrant van 17 augustus 2018, stond een interview met imam Marzouk Aulad Abdellah en rabbijn Menno ten Brink. Dat ze met elkaar optrekken, de imam en de rabbijn, dient een hoger doel en is meer dan zo maar een verplichting. Ze blijven herhalen waar het hun vooral om te doen is: de vooroordelen van moslims over Joden en die van Joden over moslims uit de wereld helpen. Zij staan voor hetzelfde: de dialoog met mensen van een andere levensovertuiging. Daartoe organiseren ze activiteiten: vrouwen van de Liberaal joodse Gemeente en de Al Kabir Moskee koken samen en de kinderen spraken tijdens Pesach met elkaar over Mozes, die voorkomt in Bijbel en Koran. Het is belangrijk dat de samenwerking niet tot hen tweeën beperkt blijft, maar indaalt in hun gemeenschappen. De beeldvorming die zowel door moslims over joden en door joden over moslims is ontstaan, willen zij doorbreken.

Rabbin Ten Brink hecht aan het principe van rabbi Hillel: 'Hou van de ander als van jezelf.' Het inspireerde hem ertoe contact met moslims te zoeken en hij ziet daar hetzelfde beginsel: 'Hou van de ander als van jezelf'.

Volgens Imam Abdellah komen er in de Koran veel teksten voor die moslims aanmoedigen in contact te treden met andersdenkenden. 'Het is een belangrijk uitgangspunt in alle drie de monotheïstische religies, alles gaat over vrede stichten. Het probleem zijn niet de religies, maar de mensen.'

En dan... op maandag 18 maart een aanslag in Utrecht, in een tram. Is dit een actie van een man met een psychiatrisch ziektebeeld, bekend bij justitie, die zijn daad bedekt onder de mantel van de islam? Of is het daadwerkelijk een terroristische daad? Heeft hij gehandeld in naam van God? We weten het nog niet.

Het verdriet van de slachtoffers en nabestaanden wacht niet op een antwoord...

Helaas, onder de mensen van het boek verkeren ook fundamentalisten. Zij verzetten zich tegen alles wat ze zien als een bedreiging van hun geloof. Zij verklaren de fundamenten van hun geloof heilig en onaantastbaar, en passen deze letterlijk toe op alle levensterreinen. Gelukkig zijn zij een kleine minderheid onder Joden, christenen en moslims. Door hun radicale standpunten weten zij de aandacht op zich te vestigen, ten koste van de grote meerderheid die er hele andere zienswijzen op nahoudt en naleeft; zij die delen adem, geld en goed, leven als mensen voor mensen, voor recht en vrede.

De relatie tussen de mensen van het boek kende én kent ups-and-downs. Gelukkig waren én zijn er voorbeelden van hoe het mogelijk is om vreedzaam naast en met elkaar te leven. Mogen wij ons, hier en nu, blijvend laten inspireren door de gemeenschappelijke waarden in Bijbel en Koran, daar waar wij naar verlangen: Sjaloom, vrede, Salem. Met een niet aflatende hoop op een nieuwe wereld. Want hoop doet leven. Liselore Gerritsen schreef er een gedichtje over:

Geloof, hoop en liefde

En de meeste van deze is de hoop

Omdat hoop altijd z'n weggetje vindt naar het punt waar de liefde begint

Geloof, hoop en liefde

En de meeste van deze is de hoop op geloof in de liefde

Laten wij blijven hopen dat het geloof niet een wig vormt, maar juist een brug slaat naar de liefde voor de ander.

Zo moge het zijn